

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА 3 1955 ГОДА ●

● NO.24 (3384) ●

● ЧАЦВЕР, 26 ЧЭРВЕНЯ, 2014

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

Кампліменты для Ліды
Турысты-прафесіяналы, спрабуючы спасцігнуць “душу” горада, раяць не спяшацца **Стар. 2**

Любоў, што выказана ў вершах
У творчасці паэта Станіслава Валодзькі з Даўгаўпілса шмат светлых згадак пра Бацькаўшчыну **Стар. 2**

Фундатар з Бярэсця
У Нясвіжы пачалася падрыхтоўка да 500-годдзя з дня нараджэння Мікалая Радзівіла Чорнага **Стар. 4**

ГОД ГАСЦІННАСЦІ

Дом, адкрыты для сяброў

Прэзентацыя Рэспубліканскага цэнтра нацыянальных культур, прысвечаная яго 20-годдзю, прайшла ў Гродне

Кацярына Мядзведская

З падарункамі для Рэспубліканскага цэнтра нацыянальных культур прыехала ў Беларусь Сафія Антоненка з Алтайскага краю. На прэзентацыі яна казала, што гэтую ўстанову добра ведаюць за мяжой. Суайчыннікі часта звяртаюцца ў цэнтр па дапамозу: правесці канцэрт, наладзіць экскурсію...

Вядома, што ў розных краінах ідэя беларускай культуры пашыраецца каля трох з паловай мільёнаў выхадцаў з Беларусі. І Цэнтр нацыянальных культур ёсць менавіта тая нітка, што лучыць суайчыннікаў з зямлёй продкаў. “Беларускім арганізацыям за мяжой рэгулярна прадастаўляем інфармацыю аб сацыяльна-культурных праектах, гістарычных мясцінах Беларусі, — гаварыў на прэзентацыі дырэктар Цэнтра нацыянальных культур Міхаіл Рыбакоў. — Падтрымліваем суполкі літаратурай, відэа- і аўдыёматэрыяламі аб краіне, нацыянальнымі каштоўнасцямі ды музычнымі інструментамі”.

Фоталетапіс жыцця цэнтра

Суайчыннікі таксама імкнуцца трымаць сувязь з Радзімай. Удзельнічаюць у рэспубліканскім турыстычным конкурсе “Пазнай Беларусь”, неаднойчы беларусы з Польшчы і Эстоніі становіліся яго лаўрэатамі. Сумесна з Міністэрствам культуры, апаратам Упаўнаважанага па справах рэлігій і нацыянальнасцяў, таварыствам “Радзіма” цэнтр праводзіць курсы павышэння кваліфікацыі кіраўнікоў творчых калектываў суайчыннікаў замежжа. Як вынік — у Беларусь рэгулярна прыежджаюць творчыя калектывы землякоў, практычна ніводнае свята ў краіне не абыходзіцца без іх

удзелу. Аднак сярод мноства праектаў цэнтра і беларусаў замежжа галоўны ўсё ж — Фэстываль мастацтваў беларусаў свету, які, дарэчы, сёлета ў верасні пройдзе ў другі раз.

Яшчэ адзін з кірункаў дзейнасці цэнтра — супрацоўніцтва з нацыянальна-культурнымі суполкамі ў Беларусі. Вядома, што ў краіне, паводле перапісу насельніцтва 2009 года, жывуць прадстаўнікі больш чым 140 розных нацыянальнасцяў. Для таго, каб не страціць карані, людзі, адарванныя ад гістарычнай радзімы, групуюцца ў зямляцтвы, культурныя аб’яднанні. Усяго ў Беларусі дзейнічаюць каля

На сцэне — дырэктар Цэнтра нацыянальных культур Міхаіл Рыбакоў і яго сябры

180 такіх суполак. Цэнтр дапамагае як арганізацыйна, так і матэрыяльна рэалізоўваць творчыя праекты розных этнасуполак. Самы маштабны з іх — Рэспубліканскі фестываль нацыянальных культур, які сімвалізуе сабой яднанне прадстаўнікоў усіх нацыянальнасцяў, што жывуць у Беларусі.

Пры цэнтры створаны і Кансультацыйны савет прадстаўнікоў арганізацый нацыянальных меншасцяў. “На пасяджэннях савета прадстаўнікі розных нацыянальнасцяў плануць сумесныя праекты, — казаў Міхаіл Рыбакоў, — І форма такога

самакіравання сведчыць: няма асаблівых супярэчнасцяў паміж гэтымі людзьмі”.

Ды і само памяшканне цэнтра для многіх творчых калектываў нацыянальных аб’яднанняў стала пляцоўкай для рэпетыцыі, канцэртаў, спектакляў. Так, пры цэнтры працуюць народны рускі хор імя А. Нікіцінай, народны хор украінскай песні “Крыніца”, ансамбль карэйскага танца “Арыранг”, армянскі танцавальны ансамбль “Эрэбуні”, ансамбль народнага танца Грузіі “Сонечная Грузія”, фальклорны тэатр украінскай песні і абрадаў “Ватра”, ансамбль інтэрнацыянальнай дружбы

“Згода”, а таксама дакументальна-эксперыментальная лабараторыя “Тэатральны квадрат”. Цікава, што ва ўсіх гэтых калектывах разам з нацыянальным рэпертуарам прысутнічаюць і беларускія матывы...

Увогуле, гаварылі на прэзентацыі, шмат чаго было зроблена за дваццаць гадоў. Дзякуючы добрым справам статус цэнтра замацаваўся, назва запомнілася... Але ўзрост установы не такі ўжо і вялікі. Усё лепшае і гучнае, вераць яго супрацоўнікі, наперадзе. З найбуйнейшых праектаў — стварэнне на базе цэнтра Дома суайчыннікаў і Дома нацыянальнасцяў.

ПАМЯЦЬ

На добрую справу

Як засцерагчы свет ад жахаў фашызму і захаваць памяць пра вялікую трагедыю мінулага? Пра гэта гаварылі былыя вязні нацызму, ветэраны вайны, гісторыкі з Беларусі ды Германіі на семінары, які прайшоў у Мінскім міжнародным адукацыйным цэнтры імя Ёханеса Рау.

Іна Ганчаровіч

Іх сустрэча была прымеркавана да пачатку ўзвядзення мемарыяльна-га комплексу “Трасцянец”. Гэта месца масавага знішчэння людзей у гады фашысцкай акупацыі. Па колькасці ахвяр Трасцянец — чацвёрты пасля трагічна вядомых нямецкіх лагераў смерці Аўшвіц (Асвенцым), Майданек, Трэблінка. Паводле афіцыйных

дадзеных, там было знішчана больш за 200 тысяч чалавек, большасць з іх — яўрэі мінскага гета, а таксама жыхары Аўстрыі, Германіі, Чэхаславакіі ды Польшчы.

Цяпер запланавана ўзвядзенне мемарыяльнага комплексу, на гэта спатрэбіцца каля 10 мільёнаў еўра. Больш за паўмільёна еўра на гэтыя мэты ўжо сабраў Дортмундскі міжнародны адукацыйны цэнтр.

Удзельнікі цырымоніі закладкі памятнай капсулы ў Трасцянец

Мінгарвыканкам выдзеліў 200 тысяч еўра на добраўпарадкаванне тэрыторыі Трасцянца і адкрыў банкаўскі рахунак для добраахвотных узносаў грамадзян ды арганізацый. Як вядома, у Дзень памяці ахвяр лагера

Трасцянец Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь Аляксандрам Лукашэнкам на месцы будучага мемарыяльнага комплексу была закладзена памятная капсула з пасланнем будучым пакаленням.

Жыццё і творчасць мастака

Так сталася, што нашага земляка з-пад Гомеля Валерыя Дзевіскібу паклікала да сябе Латвія. А першую яго персанальную выставу ў Рызе дапамаглі зладзіць сябры-беларусы з суполкі “Сьвітанак”.

Наша сяброўства з Валерыем пачалося ў канцы 60-х. Я ў той час днём працаваў на Рыжскім цэментавым заводзе, а вечарамі наведваў падрыхтоўчыя курсы ў Латвійскай акадэміі мастацтваў — іх вёў жывапісец Міхаіл Карнецкі. Там і пазнаёміўся з земляком: ён прадставіўся беларусам з Гомеля. Мы разам рыхтаваліся да паступлення. → **Стар. 3**

РЭГІЁН

Кампліменты для Ліды

Турысты-прафесіяналы, спрабуючы спасцігнуць “душу” горада, раець не спяшацца. Вось і хадзіла я па Лідзе амаль тыдзень... Паспела ўлюбіцца ў горад, у якім калісьці бывала, назаўсёды. Спытаецца: а чаму Ліда? Хацелася ўражанняў — але не замежных. Паглядзела на карту Беларусі, пабачыла горад з жаночым імем ды падумала: а прыгожая ў яго, напэўна, гісторыя. Можа, які князь назваў гэтак паселішча у гонар каханай. Прызнацца, даўно жывучы ў Беларусі, пра Ліду я амаль нічога не ведала... То — у дарогу!

Іна Ганчаровіч

Ціхая прыгажосць

Ліда... Прыгожая, пяшчотная, вельмі меладычная назва — хоць спявай! Дзве з паловай гадзіны шляху ў аўтобусе ад Мінска праляцелі незаўважна. Дарога, у Гродзенскім кірунку, суперкамфортная, за акном — маляўнічыя пейзажы, настрой прыўзняты. Вось і ўязны знак нагадвае: пад'язджаем. Трохі павіляўшы па вулках з прыватнай забудовай, дакладнаўчас прыбываем на аўтавакзал. У апошні мой прыезд, гады чатыры таму, то быў шэры будынак з шэрай бетоннай падлогай, невялікім ларком ды нейкімі вазонамі. А тут: стыльны сучасны двухпавярховы гмах у светлых тонах, з зухаватым дахам, вітражамі і ярка-аранжавым надпісам “Аўтавакзал”. Ой, ці туды патрапіла... Ды, пэўна ж, вадзіцель не памыліўся.

Магчымасці аўтавакзала працываюцца на інфармацыйным табло. Едзь у любы абласны цэнтр ды іншыя буйныя гарады краіны — без перасадкаў. А ў Ліду прыехаць прамымі рэйсамі можна з Масквы, Калінінграда, Варшавы, Беластока, Кракава, Вільнюса, Рыгі ды Прагі. У суткі, удакладніла, з Ліды адпраўляецца да 170 аўтобусаў і мікрааўтобусаў з інтэрвалам у 5-10 хвілін, абслугоўваецца ў сярэднім каля 2 тысяч пасажыраў. Нягледзячы на такую загрузанасць адносна невялікага аўтавакзала, мітусні няма: усё без спеху, ціха-мерна...

Каляровая казка

Нейкі асаблівы горад. Не цісне маштабнасцю, не крычыць рэкламаю. Ёсць у ім нешта свайскае, няўлоўнае,

З вышыні птушынага палёту Ліду пазнаеш па мурах і чырвоных вежах старажытнага замка

якое спакваля зачароўвае. Захацелася для знаёмства пахадзіць па вуліцах, аглядзецца, падыхаць ціхай прыгажосцю Ліды. Ну а гуляць па Лідзе — адно задавальненне. Горад, падалося мне, такі роўны — нібы выпрасаваны: няма ні перападаў вышынь, ні стромкіх уздымаў. Будынкі

ў асноўным, прыкінула, з другой паловы мінулага стагоддзя. У цэнтральнай частцы ёсць невысокія двух-ці чатырохпавярховыя, у прамзонах шмат стандартных дамоў і на дзевяць паверхаў. Самы высокі ў Лідзе 13-павярховы інтэрнат. Ён хоць і ў гістарычным цэнтры, ды не псуе

агульны выгляд. Большасць дамоў не шэрыя, а ў тонах светла-пастэльных. Бела-жоўта-аранжавыя колеры. І гэта надае гораду асаблівы каларыт. Згадваючы мінулае, я зрабіла выснову: у Лідзе быццам правялі на твары горада вялікую пластычную аперацыю. І Ліда як памаладзела! Быццам твая ж дамы, якія бачыла калісьці — а выглядаюць значна маладзейшымі.

Вулачкі мне ў Лідзе падабаюцца: даволі вузкія і кароткія. Можа, таму іх так шмат у горадзе? З карты, набытай на аўтавакзале, даведлася: там 290 вуліц і 65 завулкаў! Шмат для горада, у якім насельніцтва амаль у 20 разоў менш, чым у Мінску (у амаль двухмільённай сталіцы іх толькі 1290,

Даведка “ГР”.

Ліда — адзін з найстарэйшых гарадоў Беларусі. Буйны чыгуначны вузел. Адзін з прамысловых гарадоў Гродзеншчыны. Асноўныя горадаўтваральныя прадпрыемствы: Лідскі лакафарбавы завод, “Лідсельмаш”, Завод харчовых канцэнтратаў, акцыянернае таварыства “Лідскае піва”. Колькасць насельніцтва — каля 100 тысяч чалавек. У горадзе жывуць прадстаўнікі амаль 50 нацыянальнасцяў.

ЗЕМЛЯКІ

Любоў, што выказана ў вершах

У творчасці паэта Станіслава Валодзькі з Даўгаўпілса шмат светлых згадак пра Бацькаўшчыну

Кажуць, натхненне паэтам дае родная зямля. І нават калі лесам накіравана ім пакінуць Радзіму, то ў іхніх вершах жывуць родныя вобразы. Магчыма, таму і запатрабаваныя ў беларускіх суполках Латвіі вершы, а таксама і песні на вершы Станіслава Валодзькі, што ён сваёй творчасцю дапамагае суродзічам падтрымліваць духоўную сувязь з Бацькаўшчынай.

Вось і нядаўна ў латвійскім горадзе Екабіпілсе, што ў рэгіёне Латгалія, прайшла творчая сустрэча са Станіславам Валодзькам. Разам з беларускім паэтам з Даўгаўпілса да зямлякоў прыехалі яго сын Алег і спявак Павел Прозар. Вяла імпрэзу старшыня мясцовага беларускага таварыства “Спатканне” Валянціна Дарашчонак. Да сустрэчы там грунтоўна падрыхтаваліся: сябры “Спаткання” Яўгенія Бараноўская, Зінаіда Коткіна, Артурі Ліза Паўлавы, а таксама Міша Прановіч чыталі вершы паэта. Вядучая расказала, што ў

Станіслава выходзяць паэтычныя зборнікі, якія ёсць і ў фондах Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, дзясяткі вершаў сталі песнямі, выдаваліся на кампакт-дысках. У тых, хто прыйшоў на сустрэчу, была магчымасць паслухаць некаторыя з іх, прычым на розных мовах — бо ёсць ва ўраджэнца Астравеччыны творы на беларускай, рускай і польскай мовах. Гучалі песні кампазітараў Латвіі ды Беларусі Генрых Галіцкага, Станіслава Клімава, Эдуарда Вартава, Анатоля Мядзведзева, Альберта Белуса і Міколы Яцкова. Беларускі гурт “Завіруха”, якім кіруе Тамара Бухцірава, выканаў песні “Маналог цешчы”, “Дранікі”, “Завіруха”. Потым выступалі рускі ансамбль “Барыня” пад кіраўніцтвам Алёны Агафонавай — гучалі “Польны і медуница”, “Каваль”. А польскі гурт “Rodacy” (мастацкі кіраўнік Івета Берзіня) праспяваў песні “Ikonka” і “Mirta”. Тры творы — “Пуцяводная ніць”, “Ветэ-

раны”, “Чаромха” — выканаў Павел Прозар.

У выкананні ансамбля “Завіруха” прагучалі яшчэ латышскія народныя песні “Kur tu teci?” (А куды ж ты?) і “Aj-ja, žu-žu” (Ай-я, жу-жу) — яны перакладзеныя Станіславам Валодзькам на беларускую мову. Як бачым, на творчай сустрэчы лёгка было пераканацца: любячы сваё, беларускае слова, паэт з павагай ставіцца і да моваў нашых суседзяў.

Прайшла і яшчэ адна творчая сустрэча са Станіславам Валодзькам — у Цэнтры беларускай культуры ў Даўгаўпілсе, які ўзначальвае Жанна Раманоўская. На гэты раз гучалі вершы паэта ў выкананні сяброў суполкі “Уздым” Анастасі Сазанковай, Людмілы Сіняковай, Валянціны Ляпіньскай, Галіны Сантоцкай, Іны Валюшкі, Марыі Памецькі, Валерыя Амбросова, юных аматараў паэзіі Артура Каладынскага і Дзіяны Фядотавай з беларускай нядзельнай

У Лідскім замку — рыцарскі турнір

разам з праспектамі ды завулкамі). Назвы адметных лідскіх вуліц хочацца згадаць: Замкавая, Князя Гедыміна, Грунвальдская... Ёсць і Майская, Зарэчная, Ліпава, Крынічная...

Зеляніна... Чысціня... Дажынкi!

Чым яшчэ здзіўляе Ліда? Багачцем зеляніны: усюды, дзе толькі магчыма, бачыш кветнікі, маленькія скверык са зручнымі лаўкамі. І усюды проста ідэальная чысціня! Чысцінёй і прывольем вельмі ўразіў Цэнтральны гарадскі парк. Раней, помніцца, былі там і непраходныя зараснікі — цяпер усюды светла, дрэвы быццам расступіліся. Ды і ўсё старадаўняе горад у цэлым узяў ды раптам з глыбокай правінцы ператварыўся ў сучасны, вельмі ўтульны, ціхі, прыгожы гарадок.

Але чаму так папрыгажэла Ліда? Чаму хочацца мне зноў і зноў гаварыць ёй шчырыя кампліменты? Не буду асабліва інтрыгаваць: у 2010-м Ліда прымала Дажынкi. Мяркую, чытачы “Голасу Радзімы” ведаюць, якая гэта ў Беларусі магутная, стваральная, “добраўпарадкавальная” сіла. Каму цікава паглядзець, як літаральна на вачах змяняўся горад — можаце заглянуць у інтэрнэт, набраўшы ў пошукавіку два чароўныя словы: Ліда, Дажынкi.

Ну а мя яшчэ прадоўжым падарожжы па гасцінным горадзе з пяшчотнай і мілагучнай назвай у наступным нумары. І я абавязкова раскажу вам, чаму Дажынкi ў Лідзе былі... з рыцарскім каларытам.

У рэпертуары розных беларускіх суполкаў Латвіі ёсць песні на вершы С. Валодзькі

школы “Вясёлка”. Песню “Рушнік” на верш Станіслава Валодзькі выканаў беларускі ансамбль “Купалінка”, Аляксандр Лапа спяваў “Матулін пірог”, “Эх, сена духмянае!”, “Победа”. Цёпла ўспрыняла сяброўская бяседа і выступленне бардаў: Ірэна Цымбале праспявала песні “Мірта” і “Ёсць душа”, Алёна Віткевіч — “Родина” і “Ты на крыльях удачы примчшыся...”

Са словамі прывітання да ўсіх звярнуўся генеральны консул Беларусі ў Даўгаўпілсе Віктар Гейсік. Ён падзякаваў Станіславу Валодзьку за плённую творчую працу, за пашырэнне беларускай культуры ў Латвіі ды падкрэсліў: паэт з вялікай любоўю і замілаваннем піша пра родную зямлю, яркія успаміны маленства — і ў той жа час аддае даніну

павагі латвійскай зямлі, на якой даўно жыве і працуе. Старшыня Рыжскага беларускага таварыства “Прамень”, дэпутат Сейма Латвіі Алёна Лазарава падаравала Станіславу Валодзьку нядаўна выданыя двухтомнік “Руская паэзія Латвіі” — у ім змешчана падборка яго вершаў у перакладах на рускую мову.

Вяла сустрэчу ў Цэнтры беларускай культуры метадыст ЦБК Жанна Бяляўская. Завяршылася вечарына супольным выкананнем песні “Беларускі дом” на словы Станіслава Валодзькі кампазітара Аляксандра Рудзя. Гэтая песня, дарэчы, стала ўжо гімнам беларускай дыяспары Даўгаўпілса.

Людміла Сінякова, сустаршыня беларускага таварыства “Уздым”, г. Даўгаўпілс

ЛЁСЫ

Жыццё і творчасць мастака

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Дарэчы, ён афіцыйна пісаўся Валерыем, але пры знаёмстве прадстаўляўся Валянцінам — так яго ўсе і звалі. Пазней даведаўся: ён католік, а ім пры хрышчэнні даюць два імені.

Пра сваё мінулае Валеры не любіў гаварыць — пэўна, таму, што быў дзіцем вайны, нарадзіўся ў Германіі, як ён мне пазней раскажаў. Яго маці, беларуску з вёскі Новая Мільча (гэта ўжо тэрыторыя сучаснага Гомеля), у час вайны фашысты вывезлі ў Германію, там 25 лістапада 1943 года і нарадзіўся Валеры. Пасля вайны маці вярнулася ў вёску з сынам, жыла ў сваёй хатцы.

Бацька Пётр, яго таксама вывезлі ў Германію, дзе яны з маці пазнаёміліся, пасля вайны жыў недзе на Далёкім Усходзе. У 80-х Валеры спрабаваў з ім звязацца па пошце, ды яны так і не сустрэліся. Пасля заканчэння школы, у 60-х, з Гомеля Валеры забіраюць у войска, ён трапіў на Чорнае мора, у Ваенна-марскі флот. Са школы любіў маляваць, хадзіў у студыю, марыў стаць мастаком. А ў Севастопалі, дзе служыў беларус, гасцяваў латышскі жывапісец-марыніст, прафесар Эдуард Калнынінш. Маляваў эцюды Чорнага мора. За працай і ўбачыў Валеры славутага мастака, пазнаёміўся з ім. Паказаў свае малюнкi, і майстар параіў яму пасля службы ехаць у Рыгу, паступаць у акадэмію.

Валеры так і зрабіў. Уладкаваўся матросам на баржу ў Балдэраях, што за 10 кіламетраў ад Рыгі: там была марская база. Атрымаў прапіску, жыллё ў інтэрнаце — складана, і ён жыў у каюце старога баржы, як і іншыя халасцякі базы. Пачаў хадзіць на падрыхтоўчыя курсы, дзе мы і сустрэліся. Сябравалі, разам паступалі ў Акадэмію, тады і вырашылі размаўляць паміж сабой толькі па-беларуску. Ён добра маляваў, асабліва ўдаваліся накіды алоўкам. Ды яму часам не хапала цяжарна, каб да канца заканчваць малюнак. Пасля некалькіх спроб ён так і не змог паступіць на графічнае аддзяленне, дзе патрабаванні былі высокія.

Ужо студэнтам акадэміі на канікулах у 70-я вырашыў я паехаць у Мінск, і Валеры быў са мной. На Ленінскім праспекце ў майстэрні-паддашчы мастака Яўгена Куліка мы сустрэліся з іншымі калегамі. Тая сустрэча зрабіла нас яшчэ большымі патрыётамі Беларусі, мінскія хлопцы далі шмат гістарычнай літаратуры, цікава расказвалі пра Вялікае Княства Літоўскае, матчыну мову. Пасля паездкі Валеры вырашыў паступаць у Беларуска-тэатральна-мастацкі інстытут — не паступіў, як і я ў 66-м. І мой сябар як адрэзаў: не патрэбны, казаў, яму “акадэміі”, вырашыў сам сябе ўдасканальваць, каб стаць добрым мастаком. Вучыўся пераважна па карцінах латышскіх мастакоў-акварэлістаў, якія мы бачылі на выставах у Рызе. Шмат працаваў з натурны, пісаў мору, прычал з баржамі ды караблямі, дзе ён жыў, рабіў замалёўкі людзей у блакноцік, які заўсёды быў пры ім.

Праз пэўны час Валеры з баржы пераехаў у Рыгу: па Елгаўскай шашы

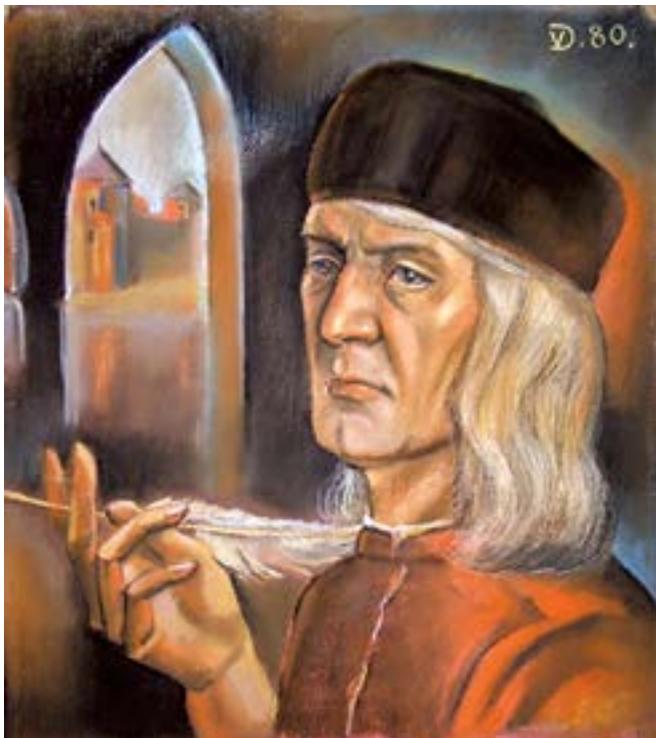
Валеры Дзевіскіба (другі злева) з сябрамі на адкрыцці выставы ў Рызе

ў прыватнай хаце знімаў пакойчык. Пасля добрых людзі дапамаглі перасяліцца, прапісацца ў Бабітэ, прыгарадзе Рыгі, у хаце бабулі-латышкі побач з чыгуначнай станцыяй. У мансардзе хаты мой сябар меў пакойчык і кухню, трымаў ката: дзеля яго ездзіў на электрычцы на Цэнтральны рыжскі рынак па рыбу. Шмат маляваў. Летам я часта заезджаў да яго, і мы ішлі пісаць пейзажы Бабіцкага лесу і возера.

Калі ён не быў яшчэ жанаты, мы часта сустракаліся. Я пазнаёміў яго з маімі беларускімі сябрамі: Сяргей Панізьнік, Адам Мальдзіс, Эрнэст Ялугін, Юрка Голуб, Яўген Лецка... Яны прыежджалі ў Рыгу, бывалі ў маёй майстэрні. У 1980 годзе ў Доме творчасці ў Дубултах адпачывалі Уладзімір Караткевіч і Алег Лойка з жонкамі, быў у Юрмале і Сяргей Панізьнік. Яны захацелі, каб я звязіў іх у Этнаграфічны музей пад адкрытым небам — пра тое па тэлефоне папрасіў Сяргея. Я пагадзіўся, запрасіў на сустрэчу і Валерыя. Ён прыехаў, знайшоў нас, калі ўжо збіраліся дамоў. І ўся кампанія, а з намі была і перакладчыца з беларускай на латышскую мову Мірдза Абала, завітала да мяне ў майстэрню на вуліцы Брывібас, 40. Тая сустрэча дала Валеры новых знаёмых, абудзіла цікавасць да Бацькаўшчыны, беларускай гісторыі, літаратуры, культуры і мастацтва. Мы з сябрам не аднойчы ездзілі ў Мінск, бывалі ў гасцях у Алега Лойкі, Уладзіміра Караткевіча, пазнаёміўся ён з мастакамі Міколам Купавам, Уладзімірам Крукоўскім ды іншымі. У 80-х разам вазілі ў Мінск свае працы на выставу, прысвечаную 500-годдзю Міколы Гусоўскага, удзельнічалі ў ёй. Пасля Мінска ён наведваў сваю маці ў Гомелі. Неяк прыежджаў са мною ў пасёлак Краснасельскі, пад Ваўкавыск, дзе жылі мае бацькі.

У 1980 годзе была скончана пабудова маёй майстэрні, Валеры пастаянна заходзіў да мяне. У той час, дарэчы, у Рыжскім інстытуце грамадзянскай авіяцыі выкладчыкам нямецкай мовы працаваў Уладзімір

Сакалоўскі, родам са Слонімішчыны, у Рызе працавала выкладчыцай патэса з Гродзеншчыны Аўгіння Кавалюк. З дапамогай мінскіх сяброў мы “знайшліся”, пазнаёміліся, пачалі сябраваць, збірацца ў майстэрні: Сакалоўскі з жонкай Галінай, настаўніцай, Аўгіння з мужам Ляванам, навукоўцам Латвійскай акадэміі

В. Дзевіскіба. Партрэт Міколы Гусоўскага. 1980 г. Пастэль

навук, мая стрыечная сястра Раіса Сазон — настаўніца, я з жонкай ды Валеры Дзевіскіба з яго Лідзіяй. Сустрэчы праходзілі на беларускай мове і былі цікавымі. Аўгіння чытала вершы, Уладзімір раскажаў пра свае пераклады з нямецкай літаратуры на беларускую мову, гаварылі пра родную культуру, гісторыю. За кавай, пад чарку спявалі беларускія песні: я на лістах ватмана пісаў словы і вешаў на мальберце, каб усім было відаць. Нашу сябрыню можна лічыць першым неафіцыйным нацыянальным беларускім таварыствам у Латвіі. Мы адзначалі дні нараджэнняў, у 83-м адзначалі і 40-годдзе Валерыя. Калі муж Лідзіі памёр, а дзеці яе пажаніліся, Валеры афіцыйна ажаніўся з Лідзіяй і пераехаў жыць да яе ў Юрмалу, у Прэдайне, у стары прыватны домік з сада. З таго часу сябар нідзе афіцыйна не працаваў: маляваў дома, часам прадаваў свае карціны. Лідзія бачыла ў ім таленавітага мастака, клапацілася пра яго і стварала ўсе ўмовы, каб ён маляваў — а яму больш нічога і не патрэбна было.

Як пачаў развальвацца Саюз, то пачалося змаганне за незалежную Латвію, ствараліся нацыянальныя культурныя таварыствы. У 88-м я заняўся стварэннем Латвійскага таварыства беларускай культуры “Сьвітанак”. Валеры з Лідзіяй, хоць і не ўвайшлі ў яго, нам сімпатызавалі, і 13 снежня 1990 года “сьвітанкаўцы” зладзілі першую персанальную выставу яго твораў у Зялёнай зале Малой гільдыі на вул. Аматы, 5. Там тады размяшчаўся “Сьвітанак” і Беларуская мастацкая студыя «Вясёлка». Пасля закрыцця выставы па маёй дамоў з дырэктарам Эдуардам Шыракам і ў Доме работнікаў мастацтваў Латвіі на вул. Вальню мы 10 студзеня 1991 года адкрылі другую выставу Валерыя.

Помніцца, 12 студзеня 1991 года я сабраў мастакоў у майстэрні: мы вырашылі стварыць Аб’яднанне мастакоў-беларусаў Балтыі “Маю гонар”. Валеры прыйшоў на сход і стаў адным з заснавальнікаў суполкі, але сябрам аб’яднання, на жаль, не стаў. Я разумеў вось такую далікатную акалічнасць: Лідзія вельмі цаніла Валерыя не толькі як мастака, але і як маладога мужа, які да таго ж быў нашмат за яе маладзейшы. Таму, верагодна, раўнавала яго і не надта хацела адпусіць ад сябе туды, дзе збіралася шмат людзей.

На пачатку 90-х Валеры маляваў дома невялікія пейзажы і нацыянальныя кветкі, прадаваў іх, развешваў на плошчы ў Рызе ля філармоніі — там і сёння выстаўляюцца на продаж розныя карцінкі. У хуткім часе захварэў на цукровы дыябет і ні з кім з беларусаў ужо не сустракаўся. А тады ў Латвіі пачалася дэнацыяналізацыя будынкаў, якія адабрала ў латышоў пасля вайны савецкая ўлада: хаты, дамы вярталі гаспадарам. Знайшліся яны і ў той хаткі, у якой жылі Валеры з Лідзіяй. Патрабавалі вызваліць жыллошчу. У Рызе ісці ім не было куды: дачка Лідзіі мела невялікую кватэру для сваёй сям’і. Вырашылі ехаць у Гомель, у Новую Мільчу, дзе засталася хатка пасля смерці маці Валерыя. У той час наша сувязь з Валерыем спынілася, на маё пісьмо ён не адказаў. Пасля пераезду ў Беларусь ён не кантактаваў ні з кім з нашых агульных сяброў. Чуў пазней: яго наведваў хіба літаратурнаўца Яўген Лецка.

Акварэльную тэхніку Валеры Дзевіскіба асвоіў самастойна і добра, у яго творах ёсць асаблівае майстэрства, уласцівае для латышскай акварэльнай тэхнікі. У 79-м яго акварэльныя працы “Рыба ідзе” і “Моцны вецер” былі на Восеньскай выставе юрмальскіх мастакоў, яго імя ўвайшло ў каталог разам з такімі латышскімі мастакамі, як Ансіс Артумс, Херберт Сіліньш, Улдис Зем-

зарыс ды іншыя. На пачатку 80-х Валерыну акварэль “Прычал зімой” прынялі ў Латвійскую экспазіцыю на Усесаюзную мастацкую выставу ў Маскву, яна была ў каталозе выстаў. Ён пастаянна ўдзельнічаў у выставах Юрмальскай групы мастакоў, яго працы экспанаваліся ў Рызе і ў Валміеры пад час Дзён мастацтва.

У акварэльнай тэхніцы ён мог бы зрабіць кар’еру, уступіць у Латвійскі саюз мастакоў, ды ў Валерыя з’явілася жаданне асвоіць тэхніку пастэлі. Яна складаная, у малюнках нацыянальнага партрэтаў дакладны, акадэмічны малюнак. І ён пастэль асвоіў. Напрыканцы 80-х і на пачатку 90-х ён маляваў пераважна пастэльнымі фарбамі, акварэллю амаль не пісаў. У тэхніцы пастэлі Дзевіскіба зрабіў шмат добрых партрэтаў славутых беларусаў: Міколы Гусоўскага, Францішка Багушэвіча, Міхала Клеафаса Агінскага, Кастуся Каліноўскага, Францішка Скарыны, намалюваў Сцяпана Панізьніка — бацьку Сяргея. Маляваў вулачкі Старой Рыгі. Гэтыя ды іншыя творы і выстаўляліся тады. Некаторыя з іх Валеры падарыў Адаму Мальдзісу, Алегу Лойку, Уладзіміру Сакалоўскаму, у Сяргея Панізьніка ёсць партрэт бацькі, зроблены пастэллю ў Юрмале.

Ён быў таленавітым мастаком, талент раскрыўся дзякуючы пастаяннай працы над малюнкам, жывапісам. Мог бы сябе праявіць і ў тэхніцы рэльефнай разьбы ў дрэве. На 40-годдзе сябар падараваў мне выразаны з дрэва рэльеф з Пагоняй. Тая Пагоня, як герб, пастаянна вісела ў маёй майстэрні, цяпер яна ўпрыгожвае офіс Латвійскага таварыства беларускага культуры “Сьвітанак”.

Думаю, пасля вяртання на Бацькаўшчыну Валеры Дзевіскіба мог займацца творчасцю, далучыцца да гомельскіх мастакоў, удзельнічаць ў выставах. Чаму тое не адбылося? Магчыма, падводзіла здароўе. Ці меў Валеры кантакты з гомельскай групай Саюза мастакоў Беларусі? Ці маляваў у Гомелі ўвогуле і дзе цяпер яго ўсе творы? На пытанні пакуль няма адказаў. Можна, прачытаўшы гэтыя нататкі, знойдуць адказы на іх гомельскія мастацтвазнаўцы, краязнаўцы. Творчае імя мастака варта ўпісаць не толькі ў гісторыю беларускага мастацтва Латвіі, але і ў гісторыю беларускіх мастакоў Гомельшчыны.

Данінай памяці Валеры Дзевіскіба магла б стаць выстава твораў: сабраць бы іх... У лістападзе 2013-га мастаку споўнілася 67 год, у 2004-м ён адышоў у вечнасць. Пра яго памятаюць на берагах Балтыі, дзе ён маляваў латышскія пейзажы, шмат твораў прысвяціў і выбітным людзям Беларусі. На сайце “Сьвітанка” Валеры Дзевіскіба прысвечаны старонкі пра яго жыццё з фотаздымкамі.

Вячка Целеш, г. Рыга

СЯРГЕЙ ПАЊІЗЬНІК

Валеры Дзевіскіба. 1980-я гады

ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

Фундатар з Бярэсця

У Нясвіжы пачалася падрыхтоўка да 500-годдзя з дня нараджэння Мікалая Радзівіла Чорнага

Адам Мальдзіс

Сярод прадстаўнікоў старадаўняга, магутнага, шматгаліновага і, натуральна, вельмі багатага магнатскага роду Радзівілаў ці не самай актыўнай і дзейнай асобай на эканамічных і культурных беларуска-літоўскіх абшарах з'яўляўся адзін з некалькіх Мікалаяў, якога, для адрознення ад іншых, называлі, па колеры валасоў і густой барады, Чорным. Нарадзіўся ён у Нясвіжы амаль 500 год назад, 4 лютага 1515 года, пражыў паўвека і памёр 28 мая 1565 года. Пальму першынства ў актыўнасці і заўзятасці можа дзяліць з ім хіба толькі яго сын, віленскі ваявода і нясвіжскі ардынат Мікалай Крыштоф па мянушцы Сіротка (1549—1616), вядомы тым, што ў 1583 годзе адбыў пілігрымку ў Святую Зямлю, а потым апісаў падарожжа ў сваёй лацінамоўнай “Перэгрынацыі” (1601), ён жа ініцыяваў будаўніцтва ў Нясвіжы замка і фарнага касцёла. Іх абодвух розніць тое, што першы актыўна пашыраў на беларуска-літоўскіх землях пратэстантызм, а другі, з той жа зацікаўленасцю, адмоўляючы “вялікі грэх” свайго бацькі, аднаўляў на радзіме каталіцкае веравызнанне.

Тэматыка будучага форуму

І вось у сувязі з тым, што на наступны год прыпадаюць два юбілеі Мікалая Радзівіла Чорнага, у Нясвіжы, на яго радзіме і месцы сталага месцапрабывання, вырашылі 27-29 мая 2015 года правесці спецыяльную Міжнародную навукова-практычную канферэнцыю. Зміцер Яцкевіч, намеснік дырэктара па навуковай рабоце Нацыянальнага гістарычна-культурнага музея-запаведніка ў Нясвіжы, паведаміў пра гэта ў рэ-

дакцыю “Голасу Радзімы” і заклікаў яе айчынных і замежных чытачоў да актыўнага ўдзелу ў форуме пад назвай “Мікалай Радзівіл Чорны: палітык, дыпламат і мецэнат”. Для ўдзельнікаў плануецца наступнае навуковае “поле” канферэнцыі: “Дыпламатыя Вялікага Княства Літоўскага ў часы канцлерства Мікалая Радзівіла Чорнага; Мікалай Радзівіл Чорны і рэформы ў ВКЛ; Вобраз Мікалая Радзівіла Чорнага ў мастацтве; Радзівілаўскі Нясвіж: ад прыватнаўласніцкага двара да “сталіцы” роду”. Прапануецца таксама

не растлумачваецца, што пад гэтымі двума паняццямі разумеецца. Мне ж, як культуролагу, яны здаюцца ці не асноўнымі, найбольш каштоўнымі ў дзейнасці юбіляра, бо фактычна ён першым пасля доўгага перапынку садзейнічаў вялікай справе, распачатай беларускім і ўсходнеславянскім першадрукарар Францыскам Скарынам, прытым першым працягнуў яе на сённяшняй беларускай зямлі і ўжо не як друкар, а фундатар, мецэнат.

Як вядома, першыя кніжкі Вялікага Палачаніна пабачылі свет (сімвалічна, што таксама амаль 500 гадоў назад!) у Празе чэшскай у 1517 годзе. потым у шматэтнічнай Вільні. Прытым Скарына настолькі апырэджваў свой час, што дзеянні яго пераемнікаў — Івана Фёдарова і Пятра Мсціслаўца, Сымона Буднага і берасцейскіх друкароў, спрыяльнай яго справе, падобных віленскім мяшчанам-фундатарам, давялося чакаць прыкладна чвэрць стагоддзя.

Берасцейскія і нясвіжскія выданні

Калі Швайпольт Фіэль выдаў у Кракаве першую кірылічную кнігу, калі Францыск Скарына прыняў эстафету ў Празе і Вільні, то са спрыяннем і фінансавай дапамогай Мікалая Радзівіла Чорнага яна была і далей перададзена, ужо на беларускай зямлі паводле сённяшняга яе адміністрацыйнага дзялення. Фундатар спрыяў кнігадрукаванню ў Берасці і Нясвіжы. Непасрэдна ж аўтарскую і друкарскую справу працягнулі іншыя асобы — у горадзе над Бугам гэта былі Б. Ваяводка, С. Мармеліус і Ц. Базылік, у Нясвіжы і Лоску каля Валожына — С. Будны.

Першыя кнігі, выдадзеныя на беларускай зямлі, але на польскай мове ў 1553-1554 гадах ураджэнцам Кракава

Бярнардам Ваяводкам (Ваявудкам), адпавядалі ідэям новага рэлігійнага, рэфармацыйнага руху. Гэта Малы і Вялікі Катэхізісы, пераклады твораў заходнеўрапейскіх тэолагаў. Яго справу ў Нясвіжы прадоўжыў сваім “Катэхізісам” (1561) Сымон Будны. І гэтая кніжка была першым беларускамоўным выданнем, надрукаваным на беларускай зямлі.

Аднак самым значным вынікам мецэнацкага спрыяння рэфармацыйнаму руху Мікалая Радзівіла Чорнага, на той час берасцейскага старосты, з’явілася пратэстанцкая і польскамоўная Брэсцкая Біблія, выдадзеная ў 1563 годзе ў адной з друкарняў горада над Бугам: відаць, стараннем друкара Цыпрыяна Базыліка. Поўная назва кнігі “Біблія святая, гэта значыць Кніга Старога і Новага заветаў з яўрэйскай, грэчаскай і лацінскай навава на польскую мову са стараннасцю і дакладна перакладзенай”. У аснову ж выдання пакладзены французскі пераклад. На жаль, мы пакуль што дакладна не ведаем прозвішча гэтага стараннага “транслятара”.

Брэсцкая Біблія, вялікі фаліонт у 738 старонак “уліст”, з’яўляецца ўзорам кнігадрукавання XVI стагоддзя. Яна надрукавана гатычным шрыфтам, упрыгожана гравюрамі, падобнымі да скарынаўскіх, забяспечана прадмовай і прадметным паказальнікам. У бібліятэках Вільнюса, Кракава і Масквы захоўваюцца поўныя экзemplяры гэтай вялікай бібліяграфічнай рэдкасці (Радзівіл Сіротка яе скупляў і спальваў), у Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа НАН Беларусі — няпоўны. У снежні мінулага года Брэсцкай абласной бібліятэкай імя Максіма Горкага быў закуплены ў Мінску (цана трымаецца ў таямніцы) яшчэ адзін няпоўны і невядомы раней экзemplяр выдання, якое робіць гонар гораду над Бугам. Падрабязна пра тую знаходку нядаўна пісалі газеты “СБ. Беларусь сегодня” (31 мая) і “The Minsk Times” (5 чэрвеня; з указанай публікацыі ўзята для арты-

Мікалай Радзівіл Чорны. Партрэт невядомага мастака XVIII ст.

кула выява тытульнай старонкі), куды і адсылаем чытачоў, якіх цікавяць больш падрабязныя звесткі пра бібліятэчную рэдкасць. Аказваецца, на выданне яе Радзівіл Чорны затраціў свой гадавы даход — 10 тысяч дукатаў!

Неабходнае дабаўленне

Са сказанага вышэй вынікае, што ёсць сэнс “плануемае поле канферэнцыі” пашырыць яшчэ на адно секцыйнае пасяджэнне пад прыкладнай назвай: “Мікалай Радзівіл Чорны як фундатар выдання першых кніг на тэрыторыі Беларусі”. Зроблены вышэй агляд сведчыць, што матэрыялаў для гаворкі тут хоціць.

З прысланай абвесткі канферэнцыі мы даведваемся, што рабочымі мовамі яе будуць беларуская, польская, руская і ўкраінская (падумалася: а чаму яшчэ і не англійская?). Заяўкі з тэмамі дакладаў прымаюцца да 31 кастрычніка бягучага года, а тэксты дакладаў, якія будуць выдадзены, — да 1 сакавіка 2015 года. Больш падрабязныя звесткі нашы чытачы могуць атрымаць па электронным адрасе: iwahninaluba@yandex.ru

Верыцца, што падрыхтоўка да міжнароднага форуму будзе садзейнічаць новым архіўным і бібліятэчным знаходкам. Спадзяюся, што яны, як і сама канферэнцыя, знойдуць сваё адлюстраванне на старонках “Голасу Радзімы”.

Вокладка Брэсцкай Бібліі. 1563 год

ў сувязі з дзейнасцю юбіляра абмеркаваць такія пытанні, як радзівілаўскія латыфундыя, сям’я і род, двор і кліентэля, геральдыка і сфрагістыка, тагачасны рэфармацыйны рух. Урэшце, плануецца абмеркаваць таксама праблему “Мікалай Радзівіл Чорны як мецэнат і культурны дзяяч”. Праўда,

ДА 70-ГОДДЗЯ ВЫЗВАЛЕННЯ БЕЛАРУСІ

Успомнім былыя паходы...

Сяргей Шычко

Журналісты і пісьменнікі пройдуць сцэжкам і памяці, наведваюць мясціны, звязаныя з жыццём і творчасцю пісьменнікаў-франтавікоў і партызанаў

“Слова клікала ў бой” — такая акцыя стартвала на Міншчыне, у Пухавіцкім раёне. Прымеркавана яна да 70-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і 70-годдзя Вялікай Перамогі. Партыятычную справу ініцыявалі Мінскае абласное аддзяленне Саюза

пісьменнікаў Беларусі ды Мінская абласная арганізацыя Беларускага саюза журналістаў, газетаў “Звязда” і “Мінская праўда”. Журналісты і пісьменнікі вырашылі наведваць тэа адрасы літаратурнай памяці, якія звязаны з жыццём і творчасцю пісьменнікаў-франтавікоў, паэтаў і празаікаў, якія адстойвалі свабоду, незалежнасць Айчыны ў шэрагах партызанаў. На Пухавіччыне ўдзельнікі творчага дэсанта пабывалі ў Мар’інай Горцы — наведлі там літаратурны пакой Алеся Бачылы ў мясцовай карціннай галерэі, праехалі і праішліся па месцах партызанскай

славы, завіталі ў вёскі Балачанка і Падбярэжжа, звязаных з памяццю пра народнага песняра Якуба Коласа. У раённым Краязнаўчым музеі ў вёсцы Блонь з удзелам журналістаў і пісьменнікаў прайшлі краязнаўчыя чытанні.

“Мы ставім перад сабою такую мэту: раскажыць пра твораў, якія ў час вайны праявілі мужнасць, якія помнілі, што і слова павінна быць зброяй, — дзеліцца задумамі, звязанымі з акцыяй, галоўны рэдактар “Мінскай праўды” Мікалай Літвінаў. — З Пухавіччынай цесна знітаваны ваенныя лёсы Алеся Бачылы, Міхася

Пянкрата, Макара Паслядовіча, Ларысы Кароткай... У 44-м на акупаванай тэрыторыі паблізу Рудзенска была надрукавана паэтычная кніга рускага пісьменніка і партызана Усевалада Сабліна. У партызанскіх атрадах змагаліся Яніна Крайнік, Леанід Амбах, Міхась Карнейчык. Варта пра гэта раскажыць нашым чытачам. Мы ж спадзіёмся, што па выніках акцыі, якая пройдзе ў многіх раёнах Міншчыны, пабачыць свет і кніга “Слова клікала ў бой”. У ёй знойдзецца месца і аповедам пра подзвігі, творчыя здабыткі пісьменнікаў калмыка Міхаіла Хонінава, азербайджанца

Алігасана Шырванлы, рускага Аляксандра Нікалаева, якія ваявалі ў нашай роднай старонцы”.

Сваімі развагамі пра тое, як важна ўмацоўваць, развіваць дыялог пакаленняў на Пухавіччыне дзяліліся з чытачамі, мясцовымі краязнаўцамі намеснік дырэктара Выдавецкага дома “Звязда” — галоўны рэдактар часопіса “Польмя” Алесь Бадак, галоўны рэдактар часопіса “Маладосць” Святлана Дзянісавя, першы намеснік галоўнага рэдактара “Мінскай праўды” Сяргей Грыб, члены Саюза пісьменнікаў Беларусі Браніслаў Зубкоўскі, Мікалай Гурын.

Заснавальнік:

Установа Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «Рэдакцыя газеты «Советская Белоруссия»».

Вул. Б. Хмяльніцкага, 10*, 220013, Мінск

Рэдактар

Віктар Міхайлавіч Харкоў

Адрас рэдакцыі:

пр. Незалежнасці, 44, Мінск, 220005

Рэгістрацыйнае пасведчанне № 61.

Выдадзена 2 сакавіка 2009 г. Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь

Бюро па рэкламе:

Тэл. +375 17 290 60 11

Тэлефон рэдакцыі:

+375 17 288 17 82;

факс: +375 17 290 68 31

E-mail: golos_radzimy@tut.by

Аб’ём выдання: 1 друк. арк.

Тыраж: 1935. Заказ: 620

Газета надрукавана на Рэспубліканскім унітарным прадпрыемстве «Выдавецтва «Беларускі Дом друку»». ЛП №02330/106 ад 30.04.2004. Праспект Незалежнасці, 79, 220013, Мінск

Час падпісання ў друк: 20.10

Выходзіць 1 раз на тыдзень

Паціць рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках “Голасу Радзімы”, могуць не супадаць.

© “Голас Радзімы”, 2014